

Hoe 'probleemjongeren' hun levenspad proberen recht te trekken in het begeleidingsprogramma 'Youth at Risk'

'Als ik niet wou veranderen, zat ik hier niet. Dan had ik allang een paar ruiten ingegoooid'

Zeventien ontspoorde jongeren met een gerechtelijk dossier proberen deze week met het intensieve begeleidingsprogramma Youth at Risk in het Vlaams-Brabantse Geetbets hun kansen te keren. Uit de criminaliteit te klauteren, hun levenspad een betere richting uit te sturen. Dat gaat gepaard met emotionele ontladingen en soms agressieve uithalen. Maar vooral met een bikkelharte, eerlijke blik in de spiegel die wijst op hun eigen verantwoordelijkheid bij dat ontspoorde gedrag. 'Ik zou niet willen dat mijn kind in een gesloten instelling belandt zoals ik.'

DOOR NATHALIE CARPENTIER / FOTO'S BOB VAN MOL

"Wie wil er nog een misstap toegeven? Hoopvol blik de coach in de sobere witte tent na bijna drie uur non-stop groeps-training. Enkele jongens en meisjes hangen onderuitgezakt in hun stoel. Een hand schiet omhoog. Een bemoedigende knik in de richting van James (16). Zeg maar, welke fout heb je begaan? Nee, dat wou ik niet zeggen, brult zijn lichaam terug. Hij snokt de microfoon uit de hand van een vrijwilliger.

"Als dat hier nog lang duurt, dan bega ik een fout!" Zijn ogen spuwen vuur, zijn benen beginnen steeds opgewondener te wiebelen. "Goed", reageert de coach kalm. "Ga jij maar even naar de begeleiding." Iedereen houdt de adem in. James onderdrukt een schop tegen de tafel, balt zijn vrist en beent naar achter. En iedereen ziet wat hij zelf nog niet beseft: hoe pissend of hij ook is, dit keer spreekt hij het uit in plaats van meteen te ontploffen.

Dit is dag twee van de intensieve begeleidingsweek Youth at Risk in Geetbets, en in de luisterende hoofden begint de temperatuur te stijgen. Wat intensief betekent, laat zich nu pas voelen bij de zeventien deelnemers - jongens en meisjes tussen zestien en negentien met een gerechtelijk dossier. Er zitten vechtersbaasjes bij, jongeren met één been of meer in de criminaliteit, maar evengoed weglopers van

problematische opvoedingssituaties.

Ja, ze hebben vooraf allemaal beloofd dat ze zich aan de basisregels zouden houden, dat ze aan zichzelf wilden werken om hun leven weer echt op de sporen te krijgen. Maar wie had nu ooit gedacht dat ze ook écht drie uur aan een stuk op een stoel zouden moeten zitten? Dat ze voortdurend zouden moeten praten over zichzelf, over hun gedrag, over hun gevoelens, en vaak ook over een heftig verleden waar ze zelf nog mee worstelen? In groep dan nog, voor de micro?

Dit zijn zogenaamde 'probleem'-jongeren, beland aan de terminus van het Vlaamse hulpverleningsparcours. Hier heeft preventie al lang geen verhaal meer. Een radicaal andere aanpak zoals Youth at Risk beoogt, heeft dat wellicht nog wel. "Het recept komt van persoonlijkheids-trainingen die doorgaans enkel voor managers bestemd zijn. Al erg succesvolle mensen leren er *out of the box* te denken om het nog verder te kunnen schop-

pen", verduidelijkt Mark Charly, de Amerikaanse bedenker van het begeleidingsprogramma en hoofdcoach.

"Ik wou zo'n transformatieproces aanbieden aan een bevolkingsgroep die daar normaal nooit de kans toe krijgt. Waarom zouden die jongeren geen training mogen krijgen die een ommekeer in hun leven kan veroorzaken? Zo krijgen zij een platform vanwaar ze een kwantsprong vooruit kunnen maken, in plaats van erg langzaam aan een andere weg te timmeren. Dit biedt hen de kans om ineens heel ver te springen, zodat ze er meteen weer echt staan in het leven."

Wie meedoet aan Youth at Risk, heeft iets op zijn kerfstok, van kwaad tot erger. Diefstal met geweld, drugsdealen, weglopen uit de instelling of thuis, agressief gedrag, wapenhandel. Alleen is dat niet wat telt in deze week. Bewust niet. "Wij oordelen niet, maar blikken vooruit." Dat is de essentie van het programma, aldus Charly. "Dit gaat niet over het leven dat

iemand had. Wél over het leven dat hij het liefst zou willen voor zichzelf." En tussen willen en doen ligt een keiharde blik in de spiegel waar je soms liever blind voor blijft. Excuses voor je gedrag gelden hier niet, zelfs al zijn het verdomd goeie.

Volwassenen aan de drugs

Als grootse zaken anders moeten, kunnen ogenschijnlijk onbelangrijke details het verschil maken. Daar wordt aan gewerkt vanaf dag één, wanneer de bus met jongeren het uitnodigende terrein van de Heerlijckijnt in Geetbets oprijdt. Prompt begint een bende vrijwilligers te roepen, te supporter, te gillen, te klappen, op en neer te springen. Twintigers tot vijftigplussers die uit hun dak gaan als ze de jonge bende zien. Een staande ovatie, minutenlang.

Over the top is het, een beetje onnozel zelfs. Alleen, het doet wel iets. In de bus komt beweging in de makke bende. Ongeïnteresseerd onderuitgezakte puber-

lijven veren op, verraste gezichten komen boven de zetelrug kijken. De haantje-devoorst beginnend te joelen, kunnen een brede grijns niet onderdrukken, oogsten applaus als ze uitstappen. Sommigen trekken hun kap nog wat dieper over hun hoofd. Anderen houden vol dat het hun koude kleren niet raakt, stappen arroganter dan ooit uit en gunnen de enthousiastelingen geen blik.

"Ik dacht dat die volwassenen aan de drugs zaten", grijnst Mustafa achteraf. Maar het overweldigende welkom maakt deel uit van de YAR-filosofie. De groep vrijwilligers biedt de jongeren een misschien kunstmatig, maar wel gezond netwerk dat ze in hun normale leven vaak ontberen. Voor ze die belangeloos uitgestoken hand kunnen aanvaarden, moet eerst hun argwaan smelten, zo blijkt wanneer de professionele coach hen vraagt waarom ze denken dat al die mensen er zijn. "Voor het geld!" kaatst Ali smalend terug, waarmee hij meteen de lachers op zijn hand krijgt.

Deze trainingsweek van zes dagen in Geetbets is het kantelmoment van een begeleidingsproces dat minstens elf maanden zal duren. De jongeren worden aangemeld door de consultant van de jeugdrechtsbank die inschat of ze het aankunnen. "Bij hun aankomst hier hebben ze al een hele weg afgelegd", zegt Erwin Ramaekers, stafverantwoordelijke YAR. "Op een oriëntatie-

...vond krijgen ze een film te zien met getuigenissen en horen ze wat het programma inhoudt. Daarna vragen we of ze zich kandidaat willen stellen. Zodra ze ervoor kiezen, worden ze geïnterviewd en moeten ze drie doelstellingen voor zichzelf aflijnen: wat moeten ze bereiken om hun leven weer op de rails te krijgen?

Ze zullen er tot vervelens toe aan worden herinnerd. Op een groot blad midden in de tent staat het voor iedereen te lezen: hun afspraak met zichzelf. 'Ik wil mijn agressie beheersen'. 'Ik wil geen feiten meer plegen'. 'Ik wil wegblijven van de negatieve invloed van de straat'. En opvallend vaak: 'ik wil een beter contact met mijn ouders'.

Voor velen een beangstigende opdracht, zo bleek nog voor de start. De 21 inschrijvingen brokkelden af tot 17. Twee jongens haakten af toen ze de bus moesten instappen. "Veel mensen zeggen dat ze anders zouden willen zijn, maar doen er niets aan", steekt de coach die eerste dag van wal. "Jullie gaan daar deze week ook echt aan werken. Wij vragen dat je je woord houdt en dit afmaakt. Ook al zul je soms willen wegllopen. Ik vind het ontzettend moedig van jullie dat jullie dat willen doen."

Barstjes in het pantser

Een minuut te laat is te laat, geen excuses. De eerste vijftien minuten niet naar het toilet. Enkel roken in de pauze. Drie uur non-stop je aandacht erbij houden. Binnen in de werkzaal geen koffie drinken. Niet alleen de jongeren willen er soms de brui aan geven. Ook bezoekers en vrijwilligers hebben moeite zich aan de strikte huisregels te houden. Er vooraf mee instemmen, is niet hetzelfde als je eraan houden.

Hier gaan ook volwassen ogen open. Over de frequentie waarmee ze zelf hun woord breken. En over de andere kant van die probleemjongeren. "Ik ken hun slachtoffers", zegt een van de vrijwilligers, in het dagelijks leven politie-inspecteur. "Ik weet hoe vaak ze de schuld voor hun gedrag elders leggen. Geen diploma? De schuld van de maatschappij. Terwijl ze geen autoriteiten hoeven in te slaan, hè. En ik weet hoe frustrerend het kan zijn om nog te werken aan een pv terwijl ze al weer op straat staan. Maar hier zie ik dat ze vaak zelf gekwetst zijn, zelf slachtoffer zijn."

"Op de achtergrond spelen vaak onzichtbare drama's", schetst coördinator Kris Claes. "Voor een van de gastjes hier moeten we spullen zoeken. De kledij waarmee hij hier aankwam, is zijn enige bezit."

"Veel jongeren hebben al veel meegeemaakt", vult zijn sparring-partner Ramaekers aan. "Voor ons schrijvende situaties, voor hen de realiteit waarmee ze zijn opgegroeid. Alleen mogen ze dat niet zien als een vrijbrief om te gaan stelen, het niet gebruiken als een vergoelijking voor hun gedrag. Ze kunnen ook kiezen om niet te stelen. Dat proberen we hen diets te maken. Dat hun verleden, hun oude gedrag nog wel bestaat. Dat ze dat verleden wel in de kofferbak van hun auto mogen leggen, maar niet meer achter het stuur mogen zetten."

• Dat inzicht wordt er langzaam maar constant in geboetseerd. Via abstracte begrippen als 'comfortzone', lange sessies over verschillende manieren om gesprekken te voeren en te luisteren en logische denkoefeningen krabben de coaches beetje bij beetje aan het pantser van de deelnemers. Tot er barstjes in komen, openingen die de jongeren vaak liever zelf zouden dichtlaten.

De coach knikt naar Vladimir. "Wat heb jij de rug toegekeerd in jouw leven, waar ben jij van weggegaan?" - "De ruzies thuis. Ik heb school opgegeven en ben gaan dealen." "Hoelang heb je gedeald?" - "Drie jaar. Niet alleen drugs, maar ook wapens." "Ook wapens?" - (verrast) "Ja." "En hoe oud ben je nu?" - "Zestien." "Dat zijn behoorlijk gevaarlijke dingen om je zo jong mee in te laten, niet? Waarom doet een jongen zoals jij dat?" - "Ik weet het niet. Omdat het ooit moest stoppen." "Wat moest er stoppen?" - "De rechtbank moet toch iets ondernemen." "En je beseft dat je daardoor wel eens heel lang in de gevangenis kunt belanden?" - "Ja." "Maak je je soms zorgen over jezelf?" - "Ja." De coach denkt na. "Toen je begon was je nog erg jong. Mag ik herformuleren wat jij de rug hebt toegekeerd? Zou het kunnen dat jij het idee hebt opgegeven dat er voor je gezorgd zou worden, dat iemand je graag zou zien?" - (Lange stilte) "Ja."

De coaches zijn aardig en vol begrip, maar nietsontziend. "Er kunnen gedachten en gevoelens bovenkomen, waar je soms niet over wilt praten. Om je problemen op te lossen, is het soms nodig om dat wel te doen. Het kan je helpen iets in te zien dat je daarvoor niet zag. Dat is waarom je hier bent. Om anders te leren kijken, anders te leren doen. Ik heb nog wat vragen voor jullie. Ze zijn niet makkelijk, maar ik zou toch willen dat jullie antwoorden."

Of ze iemand kennen die van school is gestuurd? De meeste handen schieten in de lucht. Iemand in de familie? Of ze zelf van school gestuurd zijn? Van huis wegge-

■ Het hindernissenparcours, een vaste, plezierige afspraak in de ochtenduren. Op de tweede dag luidt het al: 'Kunnen we er nu eindelijk aan beginnen?'

lopen? Drugs gebruikt? Geplaatst in een instelling?

Met het opschuiven van de vragen worden de stiltes luider, de aarzeling om een hand in de lucht te steken groter. Maar ze doen het toch. Of ze iemand kennen die zelfmoord gepleegd heeft? Of ze dat zelf al hebben geprobeerd? Of ze iemand kennen die geslagen is? Misbruikt? Een deel van de groep probeert zich klein te maken, niemand reageert. De coach steekt zelf haar hand op. En herhaalt de vraag. Of iemand zelf misbruikt is?

Nee, de coach is niet alleen.

Pak het geld

Na emotionele avondlijke praat sessies is het 's morgens hard ontwaken, zeker als er een opwarming en fysiek zwaar hindernissenparcours wacht. Maar waar de eerste dag de tegenzin overheerste, zijn enkele ruggen op dag drie al wat gerecht. Hebben aanvankelijk ongeïnteresseerde kerels als Mario zelfs zin in om zich wat af te jakkeren. "Kunnen we er nu eindelijk aan beginnen?"

"Verschillende jongeren hebben gisteren voor het eerst in hun leven hun verhaal verteld, waar het volgens hen mis is gaan lopen", verduidelijkt Claes. "Hij ook. Die energieboost van vanmorgen geeft aan dat zijn verhaal goed is geland." Maar niet alleen hun omgeving heeft fouten gemaakt. Ook zij doen dat, vaak telkens dezelfde opnieuw. Dat leren toegeven is een eerste stap om dat patroon te doorbreken. "Ik kan er niet tegen als anderen mij een crimineel blijven noemen", windt Jason zich op. "Zeker niet als ik op dat moment met mijn leven probeer te beteren. Als ik dan de ouders van een vriend hoor fluisteren dat ze uit mijn buurt moeten blijven omdat ik een crimineel ben, ga ik me expres zo gedragen."

Hoofdcoach Mark Charly: Dit gaat niet over het leven dat iemand had, maar over het leven dat hij zou willen voor zichzelf. Dit platform biedt deze jongeren de kans om ineens heel ver te springen, zodat ze er meteen weer staan in het leven

Bij Mohammed gaat het steevast zo: "Als iemand polst of ik goeie coke voor een goeie prijs kan krijgen, kan ik het niet laten. Zelfs al heb ik dan een gewone job, dan begint een stemmetje in mijn hoofd te zeuren: 'Pak dat geld.' Ook Nancy trapt steeds weer in dezelfde val. "Ik beloof altijd dat ik om één uur thuis zal zijn. En dan ga ik weer uit tot vijf uur 's nachts, blijf overdag weg van school."

Misstappen toegeven staat bij de meesten normaal niet in hun jargon. "Ik blijf ontkennen, ik doe of er niets gebeurd is", zegt Ali stoer. "Zelfs als de politie bewijzen heeft, zal ik zeggen dat ik me er niets van herinner. Dat ik gedronken had." "Als ik een deal heb kunnen sluiten, voel ik me goed", vult Vladimir aan. "Dat is kicken." Hoe meer de dagen verstrijken, hoe meer ook het zelfbedrog wordt doorprikt. "Waarover denken jullie te struikelen na deze trainingsweek, als jullie weer thuis komen: oude of nieuwe fouten?" gooit de

coach de volgende vraag in de groep. "Nieuwe fouten", zegt Johanna overtuigd. Instemmend geroezemoes. "Ja, want van de oude fouten hebben we al geleerd", vult ze aan. "O ja?" kaatst de coach terug. "En waarom heb ik dit bord dan net geschreven met alle fouten die jullie telkens opnieuw zeggen te maken?"

De coach is nog niet waar ze de jonge bende hebben wil. Welke truken ze bovenhalen om hun zin te krijgen? "Ik lieg!" "Ik zwijg mijn ouders dood, ik negeer hen compleet." "Als ik niet krijg wat ik wil, gooi ik hen alle cadeaus voor de voeten die ik ooit heb gekregen." "Ik verstop hun auto-sleutels zodat ze niet meer weg kunnen." "Ik zorg eerst dat ze zich schuldig voelen en daarna doe ik toch lekker mijn zin."

Een spel dat ze ook hier blijven spelen, klinkt de coach plots strenger. "Sommigen onder jullie zeggen telkens dat ze meewerken, maar houden zich toch niet aan de regels. Het woord van sommigen is soms erg goedkoop", richt ze zich tot Mustafa.

- "Erken je dat je te laat was?"

- "Ja, maar..."

- (wuilt met haar hand) "Die 'maar' hoef ik niet te horen. Ik vraag alleen om je misstap toe te geven. Ik reken erop dat je

iemand van je woord bent. Wat jij nu bent is alle redenen en excuses waarom je je woord niet hebt gehouden."

- (zigt neer op zijn stoel) "Jullie beweren wel dat dit onze eigen keuze is, maar dit komt er toch op neer dat wij moeten doen wat jullie zeggen? Wat voor zin heeft dit als ik toch niets mag zeggen?"

- "Het klopt dat het geen zin heeft om een verhaaltje op te hangen of excuses te verzinnen. Dit is jouw manier om je zin te krijgen. Je wordt boos en wilt niet meer meewerken. En ik vraag je om in te zien dat dat doet, zodat je het later anders kan aanpakken."

- (veert recht, geagiteerd) "Nu ze, t gij toch ook dat ik slecht ben? Dat hoor ik al elke dag. Als ik niet bereid was om echt aan mezelf te werken, dan zat ik hier nu niet. Dan waren er al lang een paar ruiten gesneuveld."

- (een andere coach springt bij) "Dat klopt en dat is knap. Maar jij hebt ermee ingestemd dat we je zouden coachen. En we hebben nooit beweerd dat je dat leuk zou vinden."

De belangrijkste spiegel die de jongeren wordt voorgehouden, is die van het ouderschap. Stel dat ze zelf vader of moeder zouden zijn, wat zouden zij romen

voor hun kinderen? En waar zouden zij zich zorgen om maken? "Ik zou niet willen dat mijn kind ook in een gesloten instelling terecht komt zoals ik." "Ik zou willen dat ze respect hebben voor iedereen." "Ik zou bang zijn dat ze slechte vrienden krijgen, die drugs dealen of zo."

"Vrienden zoals jullie dus?" vraagt de coach. Gegeneerd geschuifel op de stoelen. Of ze zich kunnen inbeelden dat hun eigen ouders die dromen ooit ook voor hen koesterden?

En ja, je ziet de klik. Je ziet het besef komen. Of ze dan nu een brief willen schrijven waarin ze hun ouders kunnen zeggen en vragen wat al lang op hun hart ligt?

En ja, je ziet hoe bij sommigen de klik komt. Je ziet het besef doordringen. Stoere ruggen worden ineengedoken lijven, grote monden vallen stil. Mario neemt het woord, leest zijn brief voor. "Papa, je denkt misschien dat alles van me afglijdt. Dat niets me raakt van wat jij zegt. Dat is niet zo. Je vergeet het soms misschien, maar ik ben ook nog altijd maar een jongen van zestien."

De identiteit van de betrokkenen is om redenen van privacy gewijzigd. www.yarvlaanderen.be

Klara in Oudenaarde

30, 31 mei en 1 juni 2009

Van het Huelgas Ensemble tot het Bert Joris Quartet. Van de grootse Haydn tot de ingetogen Mendelssohn. Van kunst in het koerstruifje tot de erfenis van Margaretha van Parma. En met de blijde herinnering aan Jotie T'Hoof. Ontdek het hele programma op klara.be. Tickets: 055 33 51 62 of klara@oudenaarde.be

DEXIA

Leffe

stad OUDENAARDE

Klara
Alles voor de kunst.